

Warszawa, dnia 10 października 2019 r.

KMP.570.1.2019.JZ

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Komisariatu Policji w Markach
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), zwanego dalej: OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 28 stycznia 2019 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT) przeprowadził wizytację Komisariatu Policji w Markach (dalej zwany: Komisariatem, placówką, jednostką), mieszczącego się przy ul. Sportowej 5.

W skład zespołu wizytującego wchodził: Przemysław Kazimirski (dyrektor KMPT, prawnik) Tomasz Górecki (psycholog) oraz Justyna Zarecka (politolog w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób zatrzymanych, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono wstępną rozmowę z podinsp. Andrzejem Oleksiakiem – Komendantem Komisariatu Policji w Markach na temat funkcjonowania jednostki i problemów, z którymi mają do czynienia funkcjonariusze podczas codziennej służby;
- przeprowadzono rozmowy z personelem placówki;
- przeprowadzono ogląd pomieszczeń Komisariatu (m.in. pokoi policjantów, sanitariatów, poczekalni dla interesantów, pomieszczenia, w którym umieszczane są osoby zatrzymane);
- dokonano analizy rejestrów i wybranej dokumentacji prowadzonej w Komisariacie;
- wykonano dokumentację fotograficzną.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano wybraną dokumentację związaną z funkcjonowaniem Komisariatu.

Przedmiotem zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem, kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie uwzględniono obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób pozbawionych wolności (pkt. 6). Raport opisuje również problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt. 5).

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. osoba zatrzymana, pracownik Komisariatu, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakáže, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka placówki

Komisariat Policji w Markach mieści się w dwukondygnacyjnym budynku oddanym do użytku w 2010 r. Na terenie wizytowanej jednostki funkcjonują zespoły: dyżurnych, dzielnicowych, wykroczeń, patrolowo-interwencyjny oraz ogniwo kryminalne.

Komisariat podlega Komendantowi Powiatowemu Policji w Wołominie.

W dniu wizytacji na terenie placówki nie przebywała żadna osoba zatrzymana.

4. Problemy systemowe

4.1. Dostęp osób zatrzymanych do lekarza

Nie wszyscy zatrzymani są badani przez lekarza, tymczasem niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą przed torturami i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT)¹ oraz Europejski Komitet Zapobiegania Torturom (CPT)².

Według polskiego prawa krajowego, zgodnie z art. 244 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 2018 r., poz. 1987, ze zm.) zatrzymanemu przysługuje prawo m.in. do dostępu do pierwszej pomocy medycznej. Natomiast § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. *w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102) określa, że obowiązkowemu badaniu lekarskiemu są poddawane: osoby żądające badania lekarskiego, posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego, oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia, kobiety karmiące piersią i w ciąży, osoby chore zakaźnie, osoby z zaburzeniami psychicznymi, nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Badane są także osoby doprowadzone w celu wytrzeźwienia. Jak wynika z informacji uzyskanych podczas wizytacji, zespół ratownictwa medycznego jest wzywany już na miejsce

---

¹ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

² European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26, 30.

interwencji, aby ocenić stan osoby, która miałaby zostać doprowadzona do PdOZ celem wytrzeźwienia.

Pomimo, iż prawo krajowe nie określa takiego obowiązku, w ocenie KMPT, obowiązkowym badaniom lekarskim powinny być poddawane wszystkie osoby zatrzymane. Warto w tym miejscu przypomnieć rekomendacje wydane przez CPT po wizytach w Polsce w 2013 r. i 2017 r., które mówią o tym, by osoby pozbawione wolności przez policję miały zagwarantowane *explicite* prawo dostępu do lekarza (w tym także prawo dostępu do dowolnie wybranego lekarza, co oznacza, że takie badanie może być przeprowadzone na koszt osoby zatrzymanej) od samego początku pozbawienia wolności. Odpowiednie przepisy powinny gwarantować prawo żądania dostępu osoby zatrzymanej do lekarza w każdych okolicznościach; ani funkcjonariusze policji, ani żadne inne podmioty nie mogą oceniać zasadności takich żądań³.

Uzupełnić również należy, że zgodnie z Zasadą 24 Zbioru zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.; dalej: Zbiór zasad ONZ) *osobie aresztowanej lub uwięzionej, tak szybko po przyjęciu do miejsca aresztowania lub uwięzienia, jak będzie to możliwe, zostanie zaproponowane odpowiednie badanie lekarskie, a później, kiedy będzie to potrzebne, zapewniona opieka medyczna i leczenie. Opieka medyczna i leczenie zostaną zapewnione bezpłatnie.*

Takie badanie chroni też samych funkcjonariuszy przed zarzutami, że obrażenia powstały podczas ich pobytu pod nadzorem Policji. Z kolei świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstraszająco na osoby rozważające użycie przemocy.

Badanie lekarskie pozwoliłoby także na zdiagnozowanie u zatrzymanych dolegliwości zdrowotnych, które niekoniecznie muszą być zgłoszone funkcjonariuszom Policji, w tym przeciwwskazań zdrowotnych do osadzenia. Jest to szczególnie istotne w przypadku osób wywodzących się ze zmarginalizowanych grup społecznych, co może wiązać się z podwyższonym ryzykiem występowania zagrożeń zdrowia.

KMPT zaleca zweryfikowanie obowiązującej praktyki w zakresie umożliwiania przeprowadzania badań lekarskich wszystkich osób zatrzymywanych, mając na względzie powyższe standardy międzynarodowe.

---

³ Raport z wizyty CPT w Polsce w 2013 r.; CPT/Inf (2014) 21, § 30.

4.2. Brak dostępu do obrońcy od początku zatrzymania

Nie każda osoba zatrzymana ma w praktyce dostęp do obrońcy od początku zatrzymania. Taka sytuacja stwarza ryzyko złego traktowania, gdyż jak pokazuje doświadczenie KMPT, ryzyko tortur jest największe bezpośrednio po zatrzymaniu. Niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Taka sytuacja stwarza wysokie ryzyko tortur.

KMPT podkreśla, że dostęp osoby zatrzymanej do prawnika jest pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej i zapewnienie obrony w postępowaniu karnym. Taki kontakt stanowi podstawową i minimalną gwarancję prewencji tortur, na co wskazują SPT i CPT⁴. Obrońca pełni też pozytywną rolę w odniesieniu do jakości dochodzenia i profesjonalizmu funkcjonariuszy, poprawia relacje i współpracę między Policją i zatrzymanymi, co w rezultacie przynosi korzyści śledztwu⁵.

Ponadto zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. podejrzeni, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, mają prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Pomoc prawna z urzędu powinna być przyznana bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez Policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych⁶.

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE podejrzeni lub oskarżeni w postępowaniu karnym mają prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Dostęp do adwokata powinien nastąpić bez zbędnej zwłoki: przed przesłuchaniem przez Policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy, w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych,

---

⁴ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 39 oraz CAT/OP/UKR/3, § 50-52; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23; Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny CPT, CPT/Inf(2011) 28, § 18-25.

⁵ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 10.

⁶ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U.U.E.L.2016.297.1).

niezwłocznie po pozbawieniu wolności, zanim podejrzani lub oskarżeni zostali wezwani do stawiennictwa przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim ww. osoby stawią się przed tym sądem⁷.

Dzieci będące podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, z uwagi na fakt, iż wymagają szczególnego traktowania i nie zawsze są w stanie w pełni rozumieć i śledzić postępowanie karne, powinny korzystać z pomocy adwokata z urzędu, jeśli dziecko lub podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej nie zapewnił takiej pomocy we własnym zakresie⁸.

Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich⁹.

5. Obszary wymagające poprawy

5.1. Powiadomienie o zatrzymaniu

Jak wynika z otrzymanych przez KMPT informacji każdy zatrzymany ma możliwość powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu pobytu. Uprawnienie to realizowane jest przez funkcjonariusza za pośrednictwem telefonu. Informacja o zawiadomieniu wybranej osoby jest odnotowywana w protokole zatrzymania.

Prawo osób pozbawionych wolności do informowania wybranej przez siebie osoby o zatrzymaniu i miejscu pobytu, stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Zgodnie z zasadą 16.1. Zbioru zasad ONZ *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana.*

W związku z tym, w ocenie KMPT zatrzymany co do zasady powinien mieć możliwość samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania zaś tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, obowiązek informacyjny powinien być

---

⁷ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE.L.2013.294.1).

⁸ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2016.132.1).

⁹ Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

realizowany przez policjanta. Należy bowiem pamiętać, że nie każdy powód zatrzymania uzasadnia ograniczenia w zakresie kontaktu z osobami bliskimi. Brak kontaktu z osobą bliską, szczególnie dla nieletnich lub osób zatrzymanych po raz pierwszy, może stanowić dodatkową, nieuzasadnioną dolegliwość. Ponadto możliwość osobistego kontaktu zatrzymanego z osobą bliską umożliwi jej przekazanie ewentualnych informacji o złym traktowaniu, co może skutkować odpowiednią interwencją.

KMPT zaleca umożliwienie zatrzymanym samodzielnego informowania osoby bliskiej o swoim zatrzymaniu, o ile nie wstąpią inne okoliczności godzące w dobro prowadzonego postępowania.

5.2. Materialne warunki zatrzymania

Jak poinformowano wizytujących, na terenie Komisariatu znajduje się tzw. „pokój przesłuchań”, w którym *de facto* na krótki czas umieszczane są osoby zatrzymane. Jest to oddzielone kratą pomieszczenie wyposażone w ławkę. Pomieszczenie jest monitorowane. W praktyce nie odbywają się tam jednak przesłuchania, niekiedy mają tam miejsce spotkania z adwokatem. Pomieszczenie to nie spełnia standardów pokoju przejściowego/tymczasowego pomieszczenia przejściowego określonych w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r., poz. 638).

KMPT prosi o informację kiedy planowane jest dostosowanie tego pomieszczenia do wymogów określonych w/w/ rozporządzeniu.

5.3. Dostęp do pomocy prawnej

Jak wynika z przedstawionych KMPT informacji, osoby zatrzymane są każdorazowo informowane o prawie do kontaktu z adwokatem. Większość zatrzymanych nie decyduje się jednak na korzystanie z tego uprawnienia, jeśli już ma to miejsce to zwykle jest to adwokat z wyboru. Jak wynika z informacji przekazanych KMPT, jeśli zatrzymany nie posiada adwokata z wyboru, a mimo to chciałby skorzystać z przysługującego mu uprawnienia to funkcjonariusz mógłby poszukać takiego kontaktu w Internecie. Należy jednak mieć na uwadze, że procedura ta może być czasochłonna, szczególnie gdy do zatrzymania dochodzi w porze nocnej. Tymczasem możliwość kontaktu z adwokatem/radcą prawnym jest jedną

z podstawowych gwarancji antytorturowych, dlatego też powinien być on zapewniony jak najszybciej.

W celu zwiększenia skuteczności dostępu do obrońcy KMPT zaleca sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie, informowanie o jej istnieniu osoby zatrzymane/przesłuchiwane i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci. Co prawda, taka lista funkcjonuje w PdOZ w Wołominie, gdzie umieszczani są zatrzymani z jednostki w Markach, należy jednak pamiętać, że część czynności z zatrzymanymi odbywa się właśnie w Komisariacie, dlatego tam taka lista również powinna być dostępna.

Proponowany standard jest zgodny z rekomendacjami CPT, który zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, które powinny być dostępne w każdym komisariacie Policji¹⁰. Ponadto zgodnie z zasadami i wytycznymi ONZ w zakresie dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych, w celu zapewnienia szybkiego dostępu do pomocy prawnej na posterunkach policji, zaleca się utworzenie, w porozumieniu z samorządem prawniczym, listy prawników¹¹. Na kwestię tę zwrócił także uwagę Komitet ONZ Przeciwko Torturom (CAT) analizując w sierpniu 2019 r. siódme sprawozdanie Polski z wykonania postanowień *Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*. CAT wskazał, że funkcjonariusze Policji powinni być świadomi swojej odpowiedzialności za dostarczenie listy dyżurnych adwokatów i radców prawnych osobom uprawnionym do uzyskania pomocy prawnej finansowanej przez państwo¹².

Kontakt z prawnikiem jest możliwy, we wspomnianym już, tzw. pokoju przesłuchań. Osoba zatrzymana oddzielona jest od adwokata/radcy prawnego kratą. Pomieszczenie jest monitorowane. Jak tłumaczyli funkcjonariusze, ze względu na bezpieczeństwo pełnomocnika, takie spotkanie może być nadzorowane przez funkcjonariusza.

W tym kontekście warto zauważyć, że kontakt prawnika z klientem powinien mieć charakter absolutnie poufny i odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza. Inna praktyka stwarza ryzyko, że osoba pozostająca w dyspozycji Policji, w obawie

---

¹⁰ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, CPT/Inf (2017) 27, § 15.

¹¹ Zob. Annex United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, A. Introduction, pkt. 2; Principle 3. Legal aid for persons suspected of or charged with a criminal offence, pkt. 21. Zasady i wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 grudnia 2012 r.

¹² Zob. pkt 16 b) Concluding observations on the seventh periodic report of Poland (CAT/C/POL/CO/7).

o możliwość odwetu za przekazane informacje, nie poinformuje prawnika o faktycznym sposobie traktowania.

Zgodnie z Kodeksem postępowania karnego zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednio z nimi rozmowę. Jedyne w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie obecny przy takiej rozmowie¹³.

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2013/48/UE *podejrzani lub oskarżeni powinni mieć prawo do spotykania się na osobności z reprezentującym ich adwokatem*. Państwa członkowskie mogą wprowadzać wprawdzie praktyczne rozwiązania dotyczące czasu trwania i częstotliwości takich spotkań oraz mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony zatrzymanego i obrońcy, jednak takie rozwiązania powinny pozostawać bez uszczerbku dla skutecznego wykonywania prawa podejrzanych lub oskarżonych do spotykania się z adwokatem oraz dla istoty tego prawa¹⁴. Dyrektywa wskazuje również, że: *Poufność porozumiewania się między podejrzanymi lub oskarżonymi a ich adwokatem ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia skutecznego korzystania z prawa do obrony i jest istotną częścią prawa do rzetelnego procesu. Państwa członkowskie powinny zatem respektować – bez jakichkolwiek odstępstw – zasadę poufności spotkań i innych form porozumiewania się pomiędzy adwokatem a podejrzanym lub oskarżonym przy korzystaniu z prawa dostępu do adwokata, przewidzianego w niniejszej dyrektywie. (...) Obowiązek respektowania zasady poufności oznacza nie tylko, że państwa członkowskie powinny się powstrzymać od zakłócania takiego porozumiewania się lub od uzyskiwania dostępu do jego treści, lecz również to, że w przypadku pozbawienia podejrzanych lub oskarżonych wolności lub innego umieszczenia ich w miejscu znajdującym się pod kontrolą państwa, powinny zapewnić, aby rozwiązania dotyczące porozumiewania się tę poufność respektowały i chroniły¹⁵.*

Nadzorowanie przez funkcjonariuszy spotkań zatrzymanego z obrońcą spotkało się z krytyką CPT. W raportach z wizyt okresowych w Polsce CPT wskazał, że taka praktyka jest

---

¹³ Zob. art. 245 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 1987 ze zm.).

¹⁴ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE.L.2013.294.1), pkt.22.

¹⁵ Tamże, pkt. 33.

całkowicie nie do zaakceptowania i zalecił, by w każdym przypadku osoby zatrzymane przez Policję mogły skorzystać ze swojego prawa do skonsultowania się z prawnikiem na osobności¹⁶.

CPT podkreśla, że *prawo dostępu do prawnika musi obejmować prawo do spotkania się z nim na osobności. Rozumiana jako gwarancja przeciwko niewłaściwemu traktowaniu (niezależnie od środków służących zapewnieniu sprawiedliwego procesu sądowego), fizyczna obecność prawnika jest niezbędna dla realizacji tego prawa przez zatrzymanego. Jest to jedyny sposób umożliwiający dokonanie rzetelnej oceny stanu fizycznego i kondycji psychicznej takiej osoby. W przypadku, gdy spotkanie z prawnikiem nie ma miejsca na osobności, osoba zatrzymana może nie czuć się na tyle swobodnie, by móc bez skrępowania wskazać sposób, w jaki jest traktowana*¹⁷. CPT wskazuje też, że obecność funkcjonariusza Policji podczas rozmowy z obrońcą jest sprzeczna z zasadą poufności kontaktów między prawnikami, a osobami, którym pomagają¹⁸.

Na konieczność zapewnienia przez władze absolutnej poufności komunikacji między prawnikiem a klientem wskazuje też SPT¹⁹.

KMPT zaleca zatem sporządzenie list adwokatów i radców prawnych oraz zapewnienie całkowitej poufności komunikacji między obrońcami lub pełnomocnikami a ich klientami.

5.4. Prawo do informacji i mechanizm skargowy

W budynku Komisariatu (w tym przy wejściu do jednostki) brak było czytelnych informacji o możliwości złożenia skargi na działalność funkcjonariuszy Policji lub wykazu instytucji ochrony praw człowieka, do których mogłyby zwrócić się zainteresowane osoby, w przypadku naruszenia ich praw.

W celu zwiększenia dostępności do zewnętrznych i wewnętrznych mechanizmów skargowych KMPT rekomenduje, by przy wejściu do Komisariatu i na jego terenie wyeksponować:

- dane teled adresowe instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw

---

¹⁶ Zob. Raporty CPT z wizyt w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 26; CPT/Inf (2014) 21, § 26; CPT/Inf (2011) 20, § 27.

¹⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26.

¹⁸ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 27.

¹⁹ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 47-52.

Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji,

- informacje o możliwości złożenia skargi w strukturze Policji.

Warto podkreślić, że realizacja powyższych zaleceń nie pociąga za sobą dużych nakładów finansowych, co w odniesieniu do ich znaczenia i skuteczności, przemawia za ich wprowadzeniem.

Prawo do informacji stanowi bowiem podstawową gwarancję prewencji tortur. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy. Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce.

5.5. Monitoring i nagrywanie przesłuchań

Przesłuchania odbywają się w pokojach policjantów prowadzących sprawę, w warunkach zapewniających prywatność rozmowy. Nie dochodzi do sytuacji, aby w tym samym pokoju odbywały się jednocześnie dwa przesłuchania. Przesłuchania nie są zazwyczaj nagrywane, mimo iż procedura karna przewiduje możliwość rejestracji obrazu lub dźwięku²⁰. Taka sytuacja w przypadkach braku obecności osoby trzeciej (np. obrońcy) stwarza ryzyko złego traktowania.

CPT kilkakrotnie podkreślał, że rejestracja przesłuchań w formie elektronicznej (audio i/lub wideo) stanowi ważną dodatkową ochronę przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Dlatego też zaleca systematyczne rejestrowanie takich czynności. Rejestracji powinno też podlegać wstępne rozpytanie przez oficerów operacyjnych. CPT zaleca ponadto wyposażenie komisariatów w specjalne sale przesłuchań ze sprzętem audio i / lub wideo do rejestrowania przesłuchań policyjnych²¹. Na kwestię tę zwrócił także uwagę CAT wskazując w obserwacjach końcowych z siódmego okresowego sprawozdania Polski z realizacji *Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania*

---

²⁰ Zob. art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r., poz. 1987).

²¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28, pkt. 3.

albo karania, że konieczne jest zapewnienie, aby wszystkie pokoje przesłuchań we wszystkich częściach kraju były wyposażone w monitoring wizyjny i sprzęt zapewniający nagrywanie wideo i audio przesłuchań²².

W tym kontekście warto zwrócić uwagę, że w ocenie CPT rejestracja czynności policyjnych może zapewnić kompletny i autentyczny zapis przebiegu rozmowy z zatrzymanym, znacznie ułatwiając w ten sposób zbadanie wszelkich zarzutów złego traktowania. Taki instrument służy też ochronie samych funkcjonariuszy przed bezpodstawnymi zarzutami fizycznego znęcania się lub nacisku psychologicznego. Elektroniczna rejestracja przesłuchań i rozpytań zmniejsza także możliwość, że oskarżeni fałszywie zaprzeczą, że w ogóle złożyli oświadczenia określonej treści²³.

Eksperti podkreślają ponadto, że rejestracja przesłuchań policyjnych umożliwia zachowanie oryginalnych dowodów komunikacji werbalnej, ogranicza skargi na nadużycia policji i może być też przydatna do celów szkoleniowych²⁴. Zmniejsza też ryzyko osłabienia dowodów z uwagi na wątpliwości, czy zeznanie lub wyjaśnienie zostało złożone dobrowolnie. Wyłączenie takich dowodów stwarza ogromne koszty dla wymiaru sprawiedliwości²⁵.

KMPT zaleca rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań. Czynność ta może być dokonywana w pomieszczeniach służbowych przy użyciu mobilnego sprzętu audio-wizualnego lub w specjalnych pokojach, wyposażonych w system rejestracji audio-wideo, przeznaczonych do przesłuchań i rozpytań.

5.6.Rejestry

W jednostce prowadzona jest książka ewidencji osób zatrzymanych. Prowadzona jest również księga wejść na teren jednostki, jednak nie są w niej odnotowywane wszystkie wchodzące osoby np. te, które zostały wezwane do osobistego stawiennictwa nie są już wpisywane do tego rejestru.

Tymczasem dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce stanowi ważne zabezpieczenie przed złym traktowaniem osób pozostających pod nadzorem Policji. Chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi pomówieniami, a ich przełożonym ułatwia wykonywanie właściwego nadzoru i kontroli.

---

²² Zob. pkt 20 d) Concluding observations on the seventh periodic report of Poland (CAT/C/POL/CO/7).

²³ Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42, przypis 5; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23, przypis 7.

²⁴ Zob. Seminar Report Seminar on combatting torture during police custody and pre-trial detention 22-23 March 2018 in Copenhagen, Denmark.

²⁵ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 22.

Na kwestię właściwego rejestrowania obecności wszystkich osób przebywających w komisariatach policji zwracał uwagę CPT podczas swoich wizyt. Zgodnie z ich stanowiskiem w przypadkach, gdy dana osoba zostanie zatrzymana lub wezwana przez funkcjonariuszy (niezależnie od przyczyny, w tym w celu odbycia wstępnej rozmowy z funkcjonariuszami operacyjnymi), jej obecność na komisariacie zawsze powinna być odpowiednio zarejestrowana. Zapisy powinny określać w szczególności: kto został doprowadzony lub wezwany, przez kogo, na czyje zlecenie, o której godzinie, z jakiego powodu, w jakim charakterze (podejrzany, świadek, itp.), komu została przekazana dana osoba i kiedy osoba opuściła pomieszczenia Policji. Wszyscy funkcjonariusze powinni zostać też przeszkoleni w tym zakresie²⁶.

CPT podkreślił, że wymóg właściwego rejestrowania faktu pozbawienia wolności jest jedną z najbardziej podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu. Dokładne rejestrowanie wszystkich aspektów okresu zatrzymania ułatwia kontrolę nad przestrzeganiem przepisów prawnych dotyczących osób pozostających w dyspozycji organów ścigania oraz przeciwdziałania fałszywym oskarżeniom kierowanym przeciwko funkcjonariuszom²⁷.

KMPT zaleca zrewidowanie dotychczasowej praktyki i prowadzenie rejestrów, które obejmą wszystkie osoby przebywające w komisariacie.

5.7. Personel

Z udostępnionego wizytującym wykazu szkoleń z 2018 r. wynika, że policjanci byli szkoleni m.in. z przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przeprowadzania zatrzymania, postępowania wobec cudzoziemców, wykonywania konwojów i doprowadzeń. Ponadto w styczniu 2019 r. przeprowadzono szkolenie pt. „Przeciwdziałanie stosowaniu tortur”, w którego programie uwzględniono m.in. kwestie dotyczące orzecznictwa ETPCz oraz *Protokołu stambulskiego*. W szkoleniu wzięło udział 18 funkcjonariuszy. KMPT pozytywnie ocenia przeprowadzenie tego rodzaju szkolenia.

Ponadto KMPT zaleca, by do programów szkoleń i kursów policyjnych włączyć zagadnienia związane z: zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, komunikacją interpersonalną, taktyką i technikami przesłuchań, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu, udzielaniem pierwszej pomocy.

---

²⁶ Zob. Raporty CPT z wizyty na Ukrainie: CPT/Inf (2014) 15, § 71; CPT/Inf (2017) 15, § 17; CPT/Inf (2018) 41, § 29, 44-45.

²⁷ Zob. Raport CPT z wizyty na Ukrainie, CPT/Inf (2018) 41, § 44.

Odpowiednio dobrany i wyszkolony personel policyjny jest bowiem w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki, bez uciekania się do przemocy. Stanowi też skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed torturami. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz możliwości kontaktu z zatrzymanymi ma możliwość bieżącego monitorowania ich zachowania i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o złym traktowaniu. Może także podjąć skuteczne środki zaradcze, w przypadku stwierdzenia niepokojących zdarzeń (np. poprzez podjęcie interwencji, udzielenie pomocy, czy zgłoszenie przełożonym swoich obaw i podejrzeń). Dlatego ważne jest, by był on odpowiednio zmotywowany, świadomy w zakresie praw człowieka i postrzegał przemoc wobec zatrzymanych jako niedopuszczalny brak profesjonalizmu, rzutujący na wizerunek całej Policji.

Szkolenie funkcjonariuszy jest bowiem, jak wskazuje SPT, mechanizmem zapobiegania torturom. Powinno ono obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach, mieć charakter prewencyjny, przekrojowy oraz zawierać zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu²⁸.

CPT z kolei podkreśla znaczenie rozwijania u funkcjonariuszy umiejętności komunikacji interpersonalnej, opartej na poszanowaniu godności człowieka. Taka umiejętność doprowadzi do zmniejszenia napięć i pozwoli funkcjonariuszowi na rozładowanie sytuacji, które w przeciwnym wypadku mogłyby przekształcić się w przemoc²⁹. W celu przeciwdziałania torturom konieczne są również regularne szkolenia zawodowe oficerów operacyjnych i śledczych obejmujące odpowiednie techniki rozmów, przesłuchań i prowadzenia dochodzeń³⁰.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania* Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

I. Komendantowi Komisariatu Policji w Markach:

- 1) poddawanie wszystkich zatrzymanych badaniom medycznym;
- 2) prowadzenie rzetelnego rejestru osób przebywających na terenie komisariatu;

---

²⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Meksyku, CAT/OP/MEX/1, § 95.

²⁹ Zob. Drugi Raport Generalny, CPT/Inf (92) 3, § 59-60.

³⁰ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Grecji, CPT/Inf (2017) 25, § 66.

- 3) zapewnienie poufności komunikacji między obrońcami lub pełnomocnikami a ich klientami. Kontakt z prawnikiem powinien odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza;
- 4) sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie, informowanie o jej istnieniu osoby zatrzymane i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci;
- 5) umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego informowania osób bliskich o fakcie zatrzymania, a tylko w szczególnych, uzasadnionych dobrem prowadzonego postępowania przygotowawczego sytuacjach, dokonywanie powiadomień za pośrednictwem funkcjonariuszy;
- 6) rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań poprzez użycie mobilnego sprzętu audio-wizualnego lub w specjalnych pokojach, wyposażonych w system rejestracji audio-wideo, przeznaczonych do przesłuchań i rozpytań;
- 7) wyeksponowanie w widocznym miejscu przy wejściu do Komisariatu: instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury Biura Spraw Wewnętrznych Policji oraz informacji o możliwości złożenia skargi w strukturze Policji;
- 8) włączenie do programów szkoleń i kursów policyjnych zagadnienia związane z: zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

II. Komendantowi Powiatowemu Policji w Wołominie:

- 1) zapewnienie środków finansowych na realizację powyższych zaleceń, wymagających nakładów finansowych.